

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Preddiplomski studij politologije

Juraj Gajski

ŠTO SE DOGODILO S EPIDEMIJAMA?

Zagreb, 2016.

U novijoj povijesti, čini se da se svakih nekoliko godina čovječanstvo suočava s novom potencijalnom epidemijom. 2003. godine je to bio SARS i ptičja gripa, 2009. svinjska gripa i najnovije, 2016. zika virus. Prilikom najava svake od tih epidemija novinski članci, portali i televizijske emisije su upozoravale na katastrofe i žrtve gotovo biblijskih razmjera, no na kraju se uvijek ispostavilo da od epidemije neće biti ništa, a ljudske žrtve su bile zanemarive. U ovome eseju biti će prikazani bombastični naslovi članaka o četiri spomenute epidemije, simptomi tih bolesti i na kraju posljedice u smislu broja žrtava i financijskih troškova.

UVOD

U zadnjih trinaest godina bili smo suočeni s četiri velike epidemije. 2003. godine to je bila atipična upala pluća – *Severe Acute Respiratory Syndrome* (SARS) i ptičja gripa, 2009. godine svinjska gripa i, najsvježije, 2016. godine zika virus. Prilikom pojave tih epidemija suočavamo se s naslovima u medijima poput: „SARS: Toronto tisućama osoba savjetuje karantenu“ (Index.hr; 2003.), „Smrtonosna zaraza nadomak Hrvatskoj“ (Večernji.hr; 2003.), „OD PTIČJE GRIPE UMRLA JE TREĆINA PACIJENATA Bolest bi se mogla razbuktati na jesen“ (Jutarnji.hr; 2013.), „Panika zbog moguće pandemije svinjske gripe: 68 mrtvih, više od 1000 zaraženih“ (Index.hr; 2009.) ili „Zika virus nezaustavljivo se širi, uzrokuje trajna oštećenja sluha i vida!“ (Večernji.ba; 2016.). Unatoč iscrpnim reportažama na televiziji i ovakvim bombastičnim naslovima, na kraju uvijek ispadne da te, tzv. epidemije nisu bile toliko strašne niti ozbiljne kao što se predviđalo, te da je konačan broj umrlih vrlo malen. To otvara niz pitanja poput: Stvaraju li mediji lažnu paniku u narodu? Jesu li izdaci države za te krize veći zbog pretjeranog medijskog izvještavanja? Koja je uloga farmaceutske tvrtke?

SEVERE ACUTE RESPIRATORY SYNDROME – SARS

„SARS je virusna bolest respiratornog sustava koju uzrokuje koronavirus-povezan-sa-SARS-om SARS-CoV“ (Cdc.gov; 2013). Bolest se prvi puta pojavila u Aziji u veljači 2003. godine. Od 2004. godine nema niti jednog zabilježenog slučaja SARS-a.

Simptomi SARS-a su visoka temperatura, glavobolja, bol po cijelom tijelu i opća nelagoda. Neki pacijenti imaju i blage respiratorne probleme, a 10% do 20% dobije proljev. Nakon 2 do 7 dana pacijenti razviju suhi kašalj i upalu pluća (CDC, 2004:2). Glavni način širenja SARS-a je blisku kontakt ljudi, odnosno kapljičnim putem preko sluznice ustiju ili nosa (kada zaražena osoba zakašlje ili kihne). Virus se može proširiti i ako zdrava osoba dotakne površinu na kojoj ima kapljica s virusom, te dotakne svoja usta, nos ili oči. Uz sve navedeno, postoji mogućnost da se SARS širi i zračnim putem (CDC, 2004:2).

Članci o SARS-u se u Hrvatskoj počinju pojavljivati sredinom ožujka 2003. godine i nose naslove poput: „Svijetu prijete smrtonosna upala pluća, jedan slučaj zabilježen u Sloveniji“ (Index.hr; 2003) i „Smrtonosna zaraza nadomak Hrvatskoj“ (Večernji.hr; 2003). Iz naslova oba članka se da naslutiti kako je „vrlo zarazna smrtonosna bolest nepoznata uzroka, slična upali pluća...“ (Večernji.hr; 2003) pred samim pragom Republike Hrvatske. Iz daljnjeg teksta ovih članaka saznaje se kako je u Sloveniji možda jedan slučaj i da se zapravo ne zna od čega boluje zaražena Slovenka. Članci veliki fokus stavljaju na broj zaraženih i umrlih, pa tako u oba članka nalazimo: „Od ove bolesti, (...) dosad je devet osoba umrlo...“ (Večernji.hr; 2003) i „Umrlo najmanje 9 osoba, zaraženo 48“ (Index.hr; 2003). Članci krajem ožujka i početkom travnja počinju spominjati karantenu. Naslovi su: „SARS: Toronto tisućama osoba savjetuje karantenu“ (Index.hr; 2003) i „Stambena četvrt pretvorena u karantenu“ (Večernji.hr; 2003). U članku na Index.hr-u se prestaje inzistirati na brojkama i počinje se pisati da „...je u svijetu već preminuo veliki broj oboljelih.“ (Index.hr; 2003). Članak na Večernji.hr-u u tekstu uopće ne spominje karantenu, niti objašnjava vlastiti naslov. Zadnji članak o SARS-u se pojavio na Index.hr-u i nosi naslov „Kina jača mjere opreza za SARS i ptičju gripu“ (Index.hr; 2004). Nakon tog članka više se ne piše o SARS-u niti o njegovim posljedicama, članke o SARS-u zamjenjuju oni o ptičjoj gripi, pa se pojavljuju naslovi poput: „WHO: Ptičja gripa opasnija od SARS-a“ (Index.hr; 2004).

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, ukupan broj zaraženih od SARS-a bio je 8098, a umrlih je bilo 774. U SAD-u samo je 8 ljudi bilo zaraženo (CDC, 2004:2). U Hrvatskoj nije bilo niti jednog slučaja SARS-a.

PTIČJA GRIPA - H5N1

Ptičja gripa je bolest koju uzrokuju *avian influenza* virusi tipa A. Ti virusi nastaju prirodno među divljim pticama i mogu zaraziti domaću perad i druge životinje i ptice. Virus ptičje gripe uglavnom ne mogu zaraziti ljude, no ima i slučajeva ljudske zaraze. (Cdc.gov; 15. svibnja 2016). Azijski visoko patogeni virus ptičje gripe H5N1 se pojavljuje uglavnom u pticama i posebice je smrtonosan za perad. Prvi puta virus je otkriven 1996. godine u guskama u Kini (Cdc.gov; 15. svibnja 2016). H5N1 je prvi puta pronađen u čovjeku 1997. godine u Hong Kongu (Cdc.gov; 15. svibnja 2016). 2003. godine se virus H5N1 ponovno pojavio i proširio. Većina ljudskih zaraza se dogodila zbog kontakta sa zaraženim pticama.

Članci o ptičjoj gripi javljaju se 2004. godine na hrvatskim portalima. Među prvim člancima naslovljen je „WHO: Ptičja gripa opasnija od SARS-a“ (Index.hr; 2004). Članak predviđa da će pandemija ptičje gripe „...ubiti pedeset milijuna ljudi...“ (Index.hr; 2004). Nadalje, članak navodi: „WHO je prošli tjedan procijenio da bi virus H5N1 mogao zaraziti čak trideset posto svjetskoga stanovništva i ubiti između dva i sedam milijuna ljudi. To je konzervativna procjena, tvrdi Shigeru Omi, regionalni direktor WHO-ova ureda za Zapadni Pacifik.“ (Index.hr; 2004). 2005. godine u Hrvatskoj se kreće s preventivnim mjerama. Tako je „Ministar zdravstva Neven Ljubičić naručio je od proizvođača, kako je izjavio prije koji dan, 400.000 doza antivirusnih lijekova tamiflua i relenze...“ (Večernji.hr; 2005). Iste godine u Hrvatskoj počelo se i s usmrćivanjem peradi. Oko žarišta ptičje gripe na našičkom području krajem 2005. godine počinje se usmrćivati sva perad. „Mještani su s negodovanjem dočekali tu akciju, ističući kako im nitko ne može nadoknaditi stvarnu štetu.“ (Večernji.hr; 2005). U članku naslovljenom: „SAD se priprema na moguću epidemiju ptičje gripe“ objavljenom 2005. godine na portalu Večernjeg lista piše kako je dodijeljeno 62,5 milijuna dolara američkoj tvrtki Chiron za proizvodnju cjepiva i 100 milijuna dolara francuskoj tvrtki Sanofi-Aventis (Večernji.hr; 2005).

Prema najnovijim podacima Svjetske zdravstvene organizacije, u razdoblju od 2003. do 2016. godine od virusa ptičje gripe H5N1 zarazilo se 850, a umrlo je 449 ljudi (Who.int; 2016). Iz ovih podataka je vidljivo da su početna predviđanja o pedeset milijuna žrtava preuveličana.

SVINJSKA GRIPA – H1N1v

Slično kao i ptičja gripa, svinjsku gripu uzrokuje *swine influenza* virus tipa A. Svinjska gripa u principu ne pogađa ljude, no došlo je do sporadičnih ljudskih infekcija (Cdc.gov; 15. svibnja 2016). Zaraze se javljaju kod ljudi koji su bili u kontaktu sa zaraženim svinjama i u vrlo malom broju slučajeva je došlo do zaraze s čovjeka na čovjeka (Cdc.gov; 15. svibnja 2016).

Početak 2009. godine počinju se javljati članci o svinjskoj gripi u Hrvatskoj. Članak „Video - Panika zbog moguće pandemije svinjske gripe: 68 mrtvih, više od 1000 zaraženih“ govori o tome kako je zaraza u Meksiku proširila paniku po cijelome svijetu. „U Hrvatskoj, kaže ministar Darko Milinović, ne treba brinuti zbog svinjske gripe. Milinović tvrdi kako Hrvatska blisko surađuje s Europskom komisijom, koja bi nas na vrijeme obavijestila kad bi postojala mogućnost širenja virusa na ovim prostorima.“ (Index.hr; 2009). Samo dan poslije objavljen je članak naslovljen „Video - Svinjska gripa pred vratima Hrvatske: Pojačane mjere u zračnim lukama“ osim podataka iz svijeta, članak govori o tome kako će doći do strožih provjera na zračnim lukama u Hrvatskoj. „U slučaju nižeg stupnja liječnici će pregledavati putnike s povišenom temperaturom ili one koji se loše osjećaju te će se odlučivati o slanju u bolnicu dr. Fran Mihaljević dok viši stupanj znači da se uvodi karantena i obvezni pregled putnika u međunarodnom prometu.“ (Index.hr; 2009). Ubrzo nakon ovih članaka stiže i članak koji piše da je „Svjetska zdravstvena organizacija podigla je globalnu razinu pripravnosti na četvrtu razinu, a krajnja instanca je šesta razina, koja označava sveopću svjetsku pandemiju.“ (Index.hr; 2009). Panika od svinjske gripe u Hrvatskoj je išla i toliko daleko da su se otkazivale predstave zbog prehlada. „Zbog svinjske gripe, iako to vlasti nisu odredile, otkazana su neka od zagrebačkih kulturnih događanja. Predstava „Kaubojski“ ostala je bez rendžera glumca Matije Antolovića koji se, navodno tvrde organizatori iz Teatra Exit, prehladio.“ (Večernji.hr; 2009). Pred kraj 2009. godine počinju javljati članci vezani za svinjsku gripu, a jedan od posljednjih govori o 25876 zaraženih osoba u Hrvatskoj od kojih je 25000 preboljelo bolest bez ikakvih posljedica. U vrijeme pisanja tog članka, navodi se kako je 11 osoba umrlo od svinjske gripe u Hrvatskoj (Večernji.hr; 2009).

Podaci Europskog centra za prevenciju i kontrolu bolesti iz 2010. godine pokazuju kako je u Hrvatskoj, od svinjske gripe, umrlo 26 osoba. Na cijelome svijetu ta brojka iznosi 14286 umrlih (Ecdc; 2010).

ZIKA VIRUS

Bolest zika virusa uzrokuje istoimeni Zika virus koji se širi ugrizom zaraženog *Aedes* komarca. Uobičajeni simptomi Zika virusa su groznica, osip, bol zglobova i konjunktivitis (Cdc.gov; 15. svibnja 2016). Bolest je blaga i simptomi traju nekoliko dana. Ljudi često nisu dovoljno bolesni da bi išli u bolnicu i vrlo rijetko umiru od Zika virusa. Ako se trudnica zarazi Zika virusom može doći do mikrocefalije kod novorođenog djeteta. U svibnju 2015 godine Panamerička zdravstvena organizacija je izdala upozorenje zbog prve potvrđene infekcije Zika virusom u Brazilu. 1. veljače Svjetska zdravstvena organizacija je proglasila Zika virus javnozdravstvenim hitnim slučajem međunarodnih razmjera (Cdc.gov; 15. svibnja 2016).

Članci o Zika virusu javljaju se početkom 2016. godine i nose naslove poput „ZIKA VIRUS KOJI UZROKUJE OŠTEĆENJE MOZGA BEBAMA ŠIRI SE EUROPOM Danac se javio u bolnicu sa simptomima sličnim gripi“ (Jutarnji.hr; 2016). i „Zika virus nezaustavljivo se širi, uzrokuje trajna oštećenja sluha i vida!“ (Večernji.ba; 2016). Prvi članak spominje jednu zaraženu mušku osobu u gradu Aarhus u Danskoj, ako se uzmu u obzir prethodno navedeni simptomi bolesti jasna je besmislenost samoga članka. Članak, isto tako, ističe kako još ne postoji cjepivo. Drugi članak, spominje brojku od 3700 rođene djece s mikrocefalijom u Brazilu iako još nije dokazana povezanost sa Zika virusom. Članak navodi kako: „Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) priopćila je u četvrtak da se virus zika eksplozivno širi te bi mogao zaraziti 4 milijuna ljudi u Južnoj Americi.“ (Večernji.ba; 2016). Isto tako „U Venezueli se procjenjuje da je 4.700 ljudi zaraženo opasnim virusom zika, priopćilo je ministarstvo zdravlja te zemlje.“ (Večernji.ba; 2016). Bosanski mediji također izvještavaju o Zika virusu s člancima naslovljenim „DRAMATIČNO Zika virus se širi, moglo bi se zaraziti nekoliko miliona osoba“ (Avaz.ba; 2016). Članak ističe kako je šefica Svjetske zdravstvene organizacije Margaret Chan izjavila „...da je bolest izazvana virusom prešla iz blage prijetnje u prijetnju "zabrinjavajućih razmjera" te da će odbor pomoći da se utvrde odgovarajuća razina međunarodnog odgovora i prioriteta istraživanja“ (Avaz.ba; 2016).

Budući da je bolest zika virusa blaga i ne uzrokuje smrtnost, a i ljudi rijetko odlaze u bolnicu teško je govoriti o umrlima od zika virusa. Kod zika virusa pozornost treba usmjeriti prema povezanosti s mikrocefalijom jer se upravo to definira kao najveći problem virusa. Brazilski mediji izvještaju kako je od početka prošle godine zabilježeno 4783 slučajeva sumnjivih na

mikrocefaliju. Od toga je 3670 slučajeva obrađeno i potvrđeno je 404 mikrocefalija. Od tih 404 mikrocefalija, u samo 17 slučajeva je pronađena veza sa Zika virusom (Jornaldebrasil.com.br; 2016). S obzirom na to da je od 404 potvrđena slučajeva mikrocefalije u samo 17 nađena veza sa Zika virusom, smatram kako je pogrešno govoriti o tome da Zika virus uzrokuje mikrocefaliju.

O ČLANCIMA

Postoje određene pravilnosti i trendovi u svim ovim člancima. Jedna od stvari koja upada u oko kod svih ovih članaka je da se jako rijetko ističe autor članka (najčešće ga ili nema ili su to pseudonimi poput Globus, B.V., SaM/VLM, Hina, itd.). Nenavođenje autora otklanja mogućnost prozivanja zbog pogrešnog izvještavanja i navodi na sumnju da je riječ o naručenim člancima.

Jedan od trendova je isticanje brojki i konkretnih podataka u početku, pa se tako piše o „Najmanje 48 osoba u Hanoju zaraženo je atipičnom upalom pluća...“ (Index.hr; 2003) ili „...Svjetska zdravstvena organizacija prošloga je tjedna primila 150 izvještaja o "teškom akutnom dišnom sindromu" (SARS)...“ (Večernji.hr; 2003), te „U Meksiku zaraženo više od 1000 osoba, dosad 68 mrtvih“ (Index.hr; 2009). Kako vrijeme prolazi i postaje jasnije da te bolesti neće izrasti u epidemije članci postaju sažetiji, općenitiji i prestaju se isticati brojke. Više se ističu razne mjere koje države uvode „Stambena četvrt pretvorena u karantenu“ (Večernji.hr; 2003), „SARS: Toronto tisućama osoba savjetuje karantenu“ (Index.hr; 2003), „Počelo usmrćivanje peradi u Našicama“ (Večernji.hr; 2005).

U člancima je prisutno i preuveličavanje prognoze o smrtnosti bolesti. Članak „WHO: Ptičja gripa opasnija od SARS-a“ (Index.hr; 2004) predviđa da će pandemija ptičje gripe „...ubiti pedeset milijuna ljudi...“ (Index.hr; 2004). Ako to usporedimo s podacima Svjetske zdravstvene organizacije o 449 umrlih od ptičje gripe vidimo da je riječ o velikom nesrazmjeru između predviđanja i stvarnog broja žrtava. Osim predviđanja smrtnosti, do preuveličavanja dolazi i dodavanjem epiteta bolestima. Tako se pisalo o „smrtonosnoj upali pluća“ i „smrtonosnoj zarazi“, a stvarnost je bila da je umrlo 774 ljudi na cijelome svijetu. Govorilo se, također, o „nezaustavljivom širenju“ zika virusa za kojega, izgleda, skoro pa nema povezanosti s mikrocefalijom.

O BOLESTIMA

Otvara se velik broj pitanja iz analize ovih događaja. Jedno od glavnih je zašto se zastrašuje ljude s tim, „umjetnim“ epidemijama? Kome je to u interesu? Tko profitira od „globalne panike“?

Prije svega treba se uzeti u obzir profit i vidjeti tko ima najveći profit od straha od epidemije. Logičan odgovor bili bi proizvođači lijekova i cjepiva, odnosno farmaceutske tvrtke. Za slučaj SARS-a se o cjepivu počelo pisati već sredinom travnja 2003. godine (bolest se pojavila u veljači iste godine) (Index.hr, Nacional.hr; 2003). Za cjepivo protiv ptičje gripe predviđalo se da će biti dovršeno u travnju 2005. godine (Gruson). Oko cjepiva protiv svinjske gripe su izbili brojni skandali jer se ispostavilo da može uzrokovati Guillain-Barréov sindrom – autoimunu bolest perifernog živčanog sustava (Večernji.hr, Jutarnji.hr; 2012). Što se tiče zika virusa, u emisiji „Uvijek kontra: Zika virus“ emitiranoj 5. veljače 2016. godine, doktorica Lidija Gajski je identificirala 3 cilja: novac, proizvodnju straha i skrivanje pravih uzroka mikrocefalije. Svjetska zdravstvena organizacija pozvala je na ubrzano istraživanje i uvođenje mjera za suzbijanje infekcije, masovno se proizvode dijagnostički testovi za virus i porasla je prodaja repelenata za komarce. Engleska tvrtka Oxitec razvija i genetski modificirane komarce koji bi se služili da smanje populaciju komaraca koji imaju u sebi zika virus (Oxitec.com; 2016). Dr. Gajski kaže kako se izazivanjem straha iznuđuju novci i nepotrebni medicinski postupci, te kako prestrašeni ljudi bespogovorno surađuju i pristaju na diktat političkog i medicinskog establišmenta (Uvijek kontra, 5. veljače 2016). Iako su odbačene (Romo; 2016), postoje sumnje o vezi između mikrocefalije i pesticida u Brazilu.

Uzevši sve ovo u obzir, jasno je da su farmaceutske i razne kemijske, te GMO tvrtke te koje imaju najviše profita od straha od epidemija. Najviše gube obični ljudi, koji su u strahu da će oboljeti od neke od tih bolesti, te države koje zbog različitih pritisaka troše velike količine novaca („...dodijeljeno 62,5 milijuna dolara američkoj tvrtki Chiron za proizvodnju cjepiva i 100 milijuna dolara francuskoj tvrtki Sanofi-Aventis (Večernji.hr; 2005)) na cjepiva i lijekove.

ZAKLJUČAK

Iz primjera ove četiri „epidemije“ vidljivo je kako postoji ogroman nesrazmjer u predviđaju smrtnosti i ozbiljnosti, te stvarne slike svake od ovih bolesti. Autori članaka koji pišu o ovim bolestima su nepoznati, a članci potiču svojevrsnu paniku kako u nacionalnoj politici, tako i među ljudima. Najveći profit od panike i straha imaju proizvođači cjepiva i medicinske opreme od kojih države kupuju te preparate. O svakoj novoj „epidemiji“ se sve kraće i kraće izvještava i smatram da ljudi postaju sve ravnodušniji o tim vijestima. Postavlja se pitanje što će se dogoditi kada dođe neka stvarno opasna epidemija?

LITERATURA

Romo, Rafael (2016) Brazil, world health officials deny link between pesticide and microcephaly. *CNN.com* <http://edition.cnn.com/2016/02/17/health/brazil-who-pesticide-microcephaly-zika/> (pristupljeno 17.5.2016)

Oxitec (2016) Press Release: Expansion of Oxitec's Vector Control Solution in Brazil Attacking Source of Zika Virus and Dengue Fever after Positive Program Results. *Oxitec.com* <http://www.oxitec.com/oxitec-vector-control-solution-in-brazil-attacking-source-of-zika-virus/> (pristupljeno 17.5.2016)

Rašović, Renata i Hoffman, Sonja (2012) Zbog cjepiva protiv svinjske gripe oni danas hodaju na štakama. *Večernji.hr* <http://www.vecernji.hr/hrvatska/zbog-cjepiva-protiv-svinjske-gripe-oni-danas-hodaju-na-stakama-449010> (pristupljeno 17.5.2016)

Krnić, Ivana (2012) FATALNE NUSPOJAVE cjepiva za svinjsku gripu: 'Ubod koji nas je trebao zaštititi pretvorio nas je u trajne invalide'. *Jutarnji.hr* <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/fatalne-nuspojave-cjepiva-za-svinjsku-gripu-%E2%80%98ubod-koji-nas-je-trebao-zastititi-pretvorio-nas-je-u-trajne-invalide%E2%80%99/1554687/> (pristupljeno 17.5.2016)

Gruson, Damien dr.; Ptičja gripa – što je, dijagnostika, prevencija, liječenje. *Poliklinika-analiza.hr* <http://poliklinika-analiza.hr/knjiznica/strucni-tekstovi/12-strucni-tekstovi/145-pticja-gripa-sto-je-dijagnostika-prevencija-lijecenje> (pristupljeno 17.5.2016)

Autor nije naveden (2003) Cjepivo protiv SARS-a za nekoliko tjedana? *Index.hr* <http://www.index.hr/vijesti/clanak/cjepivo-protiv-sarsa--za-nekoliko-tjedana/132086.aspx> (pristupljeno 17.5.2016)

Nacional.hr (2003) Cjepivo protiv SARS-a očekuje se za nekoliko tjedana. *Nacional.hr* <http://arhiva.nacional.hr/clanak/2691/cjepivo-protiv-sars-a-ocekuje-se-za-nekoliko-tjedana> (pristupljeno 17.5.2016)

WHO (2016) Cumulative number of confirmed human cases for avian influenza A(H5N1) reported to WHO. *Who.int* http://www.who.int/influenza/human_animal_interface/EN_GIP_20160404cumulativenumberH5N1cases.pdf?ua=1 (pristupljeno 16.5.2016)

WHO (2004) Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS). *Who.int* <http://www.who.int/csr/sars/en/> (pristupljeno 16.5.2016)

CDC (2013) Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS). *Cdc.gov* <http://www.cdc.gov/sars/> (pristupljeno 16.5.2016)

CDC (2014) Variant (Swine Origin) Influenza Viruses in Humans. *Cdc.gov* <http://www.cdc.gov/flu/swineflu/variant.htm> (pristupljeno 16.5.2016)

CDC (2015) Information on Swine Influenza/Variant Influenza Viruses. *Cdc.gov* <http://www.cdc.gov/flu/swineflu/index.htm> (pristupljeno 16.5.2016)

CDC (2015) Highly Pathogenic Asian Avian Influenza A (H5N1) in People. *Cdc.gov* <http://www.cdc.gov/flu/avianflu/h5n1-people.htm> (pristupljeno 16.5.2016)

CDC (2015) Information on Avian Influenza. *Cdc.gov* <http://www.cdc.gov/flu/avianflu/index.htm> (pristupljeno 16.5.2016)

CDC (2016) About Zika Virus Disease. *Cdc.gov* <http://www.cdc.gov/zika/about/index.html> (pristupljeno 16.5.2016)

Globus (2003) Stambena četvrt pretvorena u karantenu. *Večernji.hr* <http://www.vecernji.hr/svijet/stambena-cetvrt-pretvorena-u-karantenu-733338> (pristupljeno 16.5.2016)

Autor nije naveden (2003) SARS: Toronto tisućama osoba savjetuje karantenu. *Index.hr* <http://www.index.hr/vijesti/clanak/sars-toronto-tisucama-osoba-savjetuje-karantenu/127881.aspx> (pristupljeno 16.5.2016)

B.V. (2009) Troje oboljelih od svinjske gripe u Poljskoj, globalno proglašen četvrti stupanj pripravnosti. *Index.hr* <http://www.index.hr/vijesti/clanak/troje-oboljelih-od-svinjske-gripe-u-poljskoj-globalno-proglasen-cetvrti-stupanj-pripravnosti/431606.aspx> (pristupljeno 16.5.2016)

SaM/VLM (2009) Dosad 11 preminulih od svinjske gripe u Hrvatskoj. *Večernji.hr* <http://www.vecernji.hr/hrvatska/dosad-11-preminulih-od-svinjske-gripe-u-hrvatskoj-56071> (pristupljeno 16.5.2016)

Portal Jutarnji.hr (2016) ZIKA VIRUS KOJI UZROKUJE OŠTEĆENJE MOZGA BEBAMA ŠIRI SE EUROPOM Danac se javio u bolnicu sa simptomima sličnim gripi. *Jutarnji.hr* <http://www.jutarnji.hr/zika-virus-koji-uzrokuje-ostecenje-mozga-bebama-siri-se-europom-danac-se-javio-u-bolnicu-sa-simptomima-slicnim-gripi/1507547/> (pristupljeno 16.5.2016)

Al. Ti. (2016) DRAMATIČNO Zika virus se širi, moglo bi se zaraziti nekoliko miliona osoba. *Avaz.ba* <http://www.avaz.ba/clanak/216873/dramaticno-zika-virus-se-siri-moglo-bi-se-zaraziti-nekoliko-miliona-osoba?url=clanak/216873/dramaticno-zika-virus-se-siri-moglo-bi-se-zaraziti-nekoliko-miliona-osoba> (pristupljeno 16.5.2016)

Vecernji.ba (2016) Zika virus nezaustavljivo se širi, uzrokuje trajna oštećenja sluha i vida!. *Večernji.ba* <http://www.vecernji.ba/zika-virus-nezaustavljivo-se-siri-uzrokuje-trajna-ostecenja-sluha-i-vida-1055908> (pristupljeno 16.5.2016)

Autor nije naveden (2003) Kako se širi virus SARS-a? *Index.hr*

<http://www.index.hr/vijesti/clanak/kako-se-siri-virus-sarsa/133438.aspx?mobile=false>

(pristupljeno 16.5.2016)

Autor nije naveden (2003) Svijetu prijeti smrtonosna upala pluća, jedan slučaj zabilježen u

Sloveniji. *Index.hr* [http://www.index.hr/vijesti/clanak/svijetu-prijeti-smrtonosna-upala-pluca-](http://www.index.hr/vijesti/clanak/svijetu-prijeti-smrtonosna-upala-pluca-jedan-slucaj-zabiljezen-u-sloveniji/125135.aspx)

[jedan-slucaj-zabiljezen-u-sloveniji/125135.aspx](http://www.index.hr/vijesti/clanak/svijetu-prijeti-smrtonosna-upala-pluca-jedan-slucaj-zabiljezen-u-sloveniji/125135.aspx) (pristupljeno: 16.5.2016)

Autor nije naveden (2003) Smrtonosna zaraza nadomak Hrvatskoj. *Večernji.hr*

<http://www.vecernji.hr/zanimljivosti/smrtonosna-zaraza-nadomak-hrvatskoj-732573>

(pristupljeno 16.5.2016)

Diana Glavina (2005) Od početka pandemije do cjepiva proći će nekoliko mjeseci. *Večernji.hr*

[http://www.vecernji.hr/hrvatska/od-pocetka-pandemije-do-cjepiva-proci-ce-nekoliko-mjeseci-](http://www.vecernji.hr/hrvatska/od-pocetka-pandemije-do-cjepiva-proci-ce-nekoliko-mjeseci-811758)

[811758](http://www.vecernji.hr/hrvatska/od-pocetka-pandemije-do-cjepiva-proci-ce-nekoliko-mjeseci-811758) (pristupljeno 16.5.2016)

Hina (2005) SAD se priprema na moguću epidemiju ptičje gripe. *Večernji.hr*

<http://www.vecernji.hr/svijet/sad-se-priprema-na-mogucu-epidemiju-pticje-gripe-811991>

(pristupljeno 16.5.2016)

Autor nije naveden (2005) Počelo usmrćivanje peradi u Našicama. *Večernji.hr*

<http://www.vecernji.hr/hrvatska/pocelo-usmrcivanje-peradi-u-nasicama-811836> (pristupljeno

16.5.2016)

Autor nije naveden (2009) Video – Svinjska gripa pred vratima Hrvatske: Pojačane mjere u

zračnim lukama. *Index.hr* [http://www.index.hr/vijesti/clanak/video--svinjska-gripa-pred-vratima-](http://www.index.hr/vijesti/clanak/video--svinjska-gripa-pred-vratima-hrvatske-pojacane-mjere-u-zracnim-lukama/431260.aspx)

[hrvatske-pojacane-mjere-u-zracnim-lukama/431260.aspx](http://www.index.hr/vijesti/clanak/video--svinjska-gripa-pred-vratima-hrvatske-pojacane-mjere-u-zracnim-lukama/431260.aspx) (pristupljeno 16.5.2016)

Autor nije naveden (2009) Video – Panika zbog moguće pandemije svinjske gripe: 68 mrtvih,

više od 1000 zaraženih. *Index.hr* [http://www.index.hr/vijesti/clanak/video--panika-zbog-moguće-](http://www.index.hr/vijesti/clanak/video--panika-zbog-moguće-pandemije-svinjske-gripe-68-mrtvih-vise-od-1000-zarazenih/431182.aspx)

[pandemije-svinjske-gripe-68-mrtvih-vise-od-1000-zarazenih/431182.aspx](http://www.index.hr/vijesti/clanak/video--panika-zbog-moguće-pandemije-svinjske-gripe-68-mrtvih-vise-od-1000-zarazenih/431182.aspx) (pristupljeno

16.5.2016)

lk/VLM, sh/VLM (2009) Gripa odgađa priredbe, liječnici pojačano dežuraju. *Večernji.hr*
<http://www.vecernji.hr/kazaliste/gripa-odgadja-priredbe-lijecnici-pojacano-dezuraju-50416>
(pristupljeno 16.5.2016)

Autor nije naveden (2004) WHO: Ptičja gripa opasnija od SARS-a. *Index.hr*
<http://www.index.hr/vijesti/clanak/who-pticja-gripa-opasnija-od-sarsa/236602.aspx> (pristupljeno:
16.5.2016)

Terça-feira (2016) País tem 404 casos confirmados de microcefalia. *Jornaldebrasil.com.br*
<http://www.jornaldebrasil.com.br/noticias/brasil/665752/pais-tem-404-casos-confirmados-de-microcefalia/> (pristupljeno 16.5.2016)

HRT (2016) EMISIJA: Uvijek kontra: Zika virus. Redatelj: Mladen Šimunov; Urednica: Morana Kasapović. Gosti: dr. Med. Lidija Gajski i prof. Dr. Sc. Vladimir Trkulja.
<https://hrti.hrt.hr/#/video/show/1941087/uvijek-kontra-zika-virus-5-veljace-2016> (emitirano:
5.2.2016)